

СЕРТИФІКАЦІЯ СТАЛОСТІ БІОМАСИ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА РОЗВИТОК БІОПАЛИВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

3 липня в Києві пройшов підсумковий семінар за результатами проекту «Підтримка сталого виробництва та використання біомаси в Україні». За два роки його реалізації Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) та Інститут економічних досліджень і політичних консультацій (IER) розглянули багато важливих питань розвитку використання біомаси в Україні.

В своїй вітальній промові др. Фолькер Засе, керівник проекту «Німецько-український агрополітичний діалог» при IER, відмітив великий попит на відновлювальні джерела енергії в Німеччині і підкреслив роль аграрної політики і суспільства в розвитку відновлювальної енергетики.

Основною темою семінару виступив процес сертифікації сталості виробництва біомаси. Так, Юлія Огаренко, координатор проекту і дослідник IER відмітила, що в Україні можуть використовуватися 6 схем сертифікації: Міжнародна система сертифікації сталості і викидів оксиду вуглецю/International Sustainability and Carbon Certification – ISCC EU/DE; Круглий стіл зі сталого виробництва/Roundtable on Sustainable Biofuels – RSB; Сертифікація сталості біомаси/NTA8080 Sustainable biomass certification; Французька схема Biomass Biofuel, Sustainability Voluntary Scheme – 2BSvs; Німецька схема REDcert.; Схема компанії Abengoa/Abengoa RED Bioenergy Sustainability Assurance – RBSA.

Система сертифікації сталості виробництва біомаси в Україні працює іще не довго, і з 2010 року було видано всього 30 сертифікатів ISCC, однак тільки 10 із них є дійсними на сьогодні, а також 2 сертифікати RBSA. При цьому процес сертифікації пройшли 20 компаній, серед яких «Укрселко», «Серна», «Топфер», «Нібулон», «Кернел», «Вітера», «Каргіл», «Сантрейд», а також «Лендком». Більшість сертифікатів належить трейдерам, і лише 2 виробника продукції мають у розпорядженні окремий сертифікат. Серед основних сертифікованих культур: ріпак, кукурудза, соя, пшениця, а також деякі інші олійні і зернові.

В ході реалізації проекту були визначені основні проблеми для підтвердження відповідності критеріям ДВДЕ (Директива з відновлювальних джерел енергії) ЄС. На перше місце серед них виходять складнощі при отриманні документів, необхідних для сертифікації від державних органів, а також відсутність електронних карт з координатами полів. Дуже важливим аспектом є недостатня цінова стимуляція українських виробників

для сертифікації сталості біомаси. Це пояснює, чому більшість підприємств, які провели сертифікацію, працюють з європейськими і міжнародними партнерами, чий вимоги були враховані при виборі схеми сертифікації. Так, в той час, як для європейських компаній наявність сертифікату сталості біомаси є обов'язковою умовою отримання державної підтримки, українські виробники поки що тільки на шляху до цього.

Для деяких українських підприємств перешкодою для проходження сертифікації може бути відсутність керівництва з сертифікації та іншої документації на українській мові, а також нестача інформації про регулювання цього процесу в ЄС і недостатній досвід проходження сертифікації в Україні. Перешкодами при проведенні сертифікації також є часті зміни українського законодавства, відсутність чіткої структури управління на підприємствах і нестача кваліфікованого персоналу. В результаті, для здійснення процесу сертифікації виробництва українським компаніям необхідно долати багато складнощів, пов'язаних як з особливостями власної діяльності, так і з роботою у визначених законодавством і загальних виробничих умовах.

Основною перевагою і практично першим стимулом для компаній до проведення сертифікації є доступ до ринку біопалива ЄС. В свою чергу, це дозволяє укласти більш вигідні контракти, тобто мати можливість продавати більший об'єм продукції одному партнеру, а не шукати інших, хто б погодився придбати несертифіковану сировину. Окрім того, підприємства забезпечують себе кращою ціною за сертифікований продукт, що разом з іншими перевагами дозволяє підвищити конкурентоспроможність компанії. Покращення внутрішнього менеджменту підприємства є також позитивним наслідком проведення сертифікації.

Велику зацікавленість серед виробників біомаси викликає запитання: чого очікувати у майбутньому, яким чином буде розвиватися даний напрямок і з якими складнощами іще прийдеться стикнутися. Серед важливих кроків слід зазначити, що 17 жовтня 2012 року ЄК опублікувала нову пропозицію зі внесення зауважень до Директиви з відновлювальних джерел енергії (ДВДЕ) та Директиви щодо якості палива (FQD). В результаті цих дій очікується введення цілої низки змін. Серед них посилення вимог до скорочення викидів парникових газів на 60% з 1 липня 2014 року для нових установок, а також обов'язкова звітність щодо викидів парникових газів від непрямой зміни землекорис-

тування (ILUC). Також заплановано введення коефіцієнту ILUC для кожної культури, який спершу буде використовуватися виключно для звітності, а не з метою розрахунку парникових газів і зменшення їхніх викидів. Окрім того, очікується обмеження частки біопалива з сільськогосподарських культур на рівні 5% та введення переліку біопаливних матеріалів, які підлягають подвійному зарахуванню скорочень викидів CO².

Так, підводячи підсумок необхідно зазначити, що основні складнощі при проведенні сертифікації сталості біомаси пов'язані з документообігом, хоча на більшості українських підприємств документація ведеться в достатньому обсязі для подання необхідних паперів. При цьому ключова перевага сертифікації для українських компаній – це доступ до ринку біопалива ЄС, що дозволяє надійно збільшувати виробництво біопаливної сировини. Така перспектива доступу до ринку біопалива ЄС спонукає все більше і більше українських виробників і трейдерів проходити дану процедуру. На даний час спостерігається чіткий намір ЄС спрямувати біопаливну політику в бік сталого і прогресивного біопалива другого покоління (second generation biofuels). Така стратегія розвитку буде здійснювати суттєвий вплив як на попит на біопаливо на ринку ЄС, так і на імпорт біопаливної сировини з України.

В рамках семінару з доповідями виступило багато відомих експертів у галузі виробництва біопалива і біомаси. Серед них Богдан Силенков, консультант з питань сталості PCU Deutschland GmbH, який розповів про особливості Міжнародної сертифікації сталості біомаси. В своїй доповіді пан Силенков зупинився на міжнародному досвіді компанії Control Union з сертифікації біомаси, а також на правових засадах сертифікації. Окрім того, було детально розглянуто процес проведення самої сертифікації, підбору сертифікаційного органу і важливі кроки здійснення процедури міжнародної сертифікації. В доповіді також згадувалися основні моменти аудиту підприємства, вартості сертифікації, а також були більш докладно розібрані системи сертифікації ISCC та REDcert.

Окрім цього, в рамках семінару велика увага була приділена питанню сертифікації якості рідких біопалив в Україні. Цю тему гостям представив Олександр Лютий – завідуючий відділом сертифікації систем управління якістю ДП «Орган з сертифікації нафтопродуктів та систем якості «МАСМА-СЕПРО». Пан Лютий розповів про схему сертифікації продукції, згідно з вимогами українського законодавства, а також причини, які суттєво впливають на виробництво і контроль якості біодизельного і біоетанольного палива. Експерт повідомив, що на даний час найбільші виробники біоетанольного палива створили «Асоціацію учасників ринку альтернативних видів рідких палив», членами якої стали 15 компаній. Серед основних виробників біоетанолу в Україні пан Лютий відмітив Групу компаній «Техінсервіс», ТОВ «КоронаАгро», ТОВ «БЮХИМ ГРУП», ПП «МФ «Інтеркрайт», ЗАТ «Еко-Енергія», Гайсинський спиртовий завод, ДП Наумівський спиртовий завод, ДП Узинський спиртовий завод.

Окремим аспектом зустрічі став розгляд питання введення оцінки сталості для проектів отримання енергетичної біомаси з деревини. Цьому питанню свою доповідь присвятив Геворг Габриелян, консультант проекту NL Агенсу «Введення оцінки сталості для проектів

з твердої біомаси в Україні». Консультант з біоенергетики Eсоfуs Карло Хамелінськ розповів гостям семінару про попит на стале біопаливо в ЄС, а також представив огляд ринку біоенергетики ЄС з фокусом на рідкому біопаливі.

Великий інтерес слухачів викликала доповідь Миколи Кобця – національного експерта з питань біоенергетичної політики. Пан Кобець зупинився на розробці Національного плану дій з відновлювальної енергетики згідно з вимогами Енергетичного співтовариства (ЕНС).

Нагадаємо, що угода зі створення ЕНС була підписана 24 жовтня 2005 року і набула чинності в липні 2006 року між Європейським союзом та дев'ятьма країнами. Ціль створення ЕНС – сприяння соціально-економічній стабільності та безпеці постачання серед країн-членів ЄС, а в середньостроковій перспективі – створення інтегрованих енергетичних ринків по всьому регіоні. Основне завдання Енергетичного Співтовариства полягає у створенні зв'язків між країнами-учасницями та створення правової і економічної бази для реалізації стабільної регуляторної і ринкової структури, єдиного регуляторного простору енергопродуктів та матеріалів і покращення безпеки постачання. До уваги також беруться розвиток конкурентних відносин на ринку енергопродуктів і покращення екологічної ситуації.

Показник	2010	2015	2020	2025	2030
Біоетанол, млн. т	<0,1	0,3	0,6	0,8	1,1
Біодизель, млн. т	~0	~0	<0,1	0,3	0,8
Всього використання біопалива, млн. т	<0,1	0,3	0,6	1,1	1,9
Частка біопалива від усіх видів моторних палив в Україні, %	<1	2,5	4,5	7,2	10,9
Частка біопалива від усіх видів моторних палив в ЄС, %	4,4	7,0	10,0	20,0	31,0

У вересні 2010 року до ЕНС приєдналася Україна. Протокол про приєднання України був ратифікований Законом України № 2787-VI від 15.12.2010 року. Так, участь у ЕНС дає Україні можливість для введення на внутрішньому ринку активної конкуренції і більш високих технічних стандартів та правил регулювання, що сприяє покращенню інвестиційного клімату. Окрім того, участь у Співтоваристві підтримує інтеграцію українського енергетичного сектору з ринками країн ЄС. Це також позитивно відбивається на власній енергетичній безпеці країни і залученні міжнародних кредитів та технічної допомоги. З іншого боку, підписання протоколу про приєднання України до ЕНС зобов'язує владу адаптувати українське законодавство до нормативно-правових актів ЄС.

Дані зміни охоплюють сферу виробництва і транспортування газу, електроенергію, поводження з навколишнім середовищем та відновлювальними джерелами енергії. Так, згідно з домовленістю, Україна повинна до 1.01.2014 року ввести у дію закони, нормативно-правові акти та адміністративні положення, необхідні для виконання вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС «Про стимулювання використання енергії з відновлювальних джерел і внесення змін з наступною заміною Директив 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС від 23.04.2009 року». Даний документ покликаний сприяти використанню енергії з відновлювальних джерел. Директива визначає обов'язкові критерії збалансованого виробництва біопалива і сировини для нього. Серед її вимог перераховані такі, як: скорочення викидів парникових газів мінімум на 35% з 2017 та 60% з 2018 року; заборона виробництва біосировини на території, цінної з точки зору збереження біорізноманіття, на території під торфовищами, а також місцями зі значним накопиченням вуглецю; використання систем контролю за збереженням інформації (системи балансу маси), для відслідковування сталих продуктів; а також вимоги до звітності і інші питання.

Такі жорсткі вимоги були висунуті, перш за все, для роботи із запитами щодо отримання державної допомоги (з держбюджету або надання пільг), яку мають отримувати лише ті виробники біопалива і біомаси, які можуть підтвердити сталість їхнього виробництва. Для виконання вимог Директиви українська держава роз-

робила Енергетичну стратегію України (ЕСУ) до 2030 року. Однак її найновіша редакція не може розглядатися як документ державного рівня, а скоріше, як прогноз розвитку енергетичної галузі, так як має виключно галузевий характер. Пан Кобець підкреслив, що в даній редакції документ не враховує сучасні міжнародні тенденції, такі як Цілі Тисячоліття ООН та рішення конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20», а також міжнародні зобов'язання України. Окрім того, проєкт ЕСУ не погоджений з іншими державними стратегіями України, а саме зі Стратегією державної екологічної політики до 2020 року та Національним планом дій з охорони навколишнього середовища на 2011-2015 роки. До того ж в проєкті не достатньо уваги приділено збереженню енергії, хоча в Україні присутній значний потенціал в цьому аспекті. В ЕСУ також суттєво недооцінена необхідність і перспективність розвитку відновлювальної енергетики в цілому, особливо з біомаси.

Запланована динаміка виробництва і використання моторних біопалив в Україні згідно з новою редакцією ЕСУ представлена у таблиці:

Так, в базовому сценарії ЕСУ до 2020 року передбачений перехід до використання бензину з вмістом 10% біоетанолу, до 2030 року – 15%. При цьому поширення біодизелю, як моторного палива, планується тільки після 2020 року, з доведенням частки біодизелю у складі дизельного палива до 7% до 2030 року. За прогнозами експертів, реалізація запланованих дій в повному обсязі дозволить значно підвищити рівень енергетичної незалежності України. Окрім того, стане можливим збільшити частку енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії, в загальному паливно-енергетичному балансі України до 2020 року до приблизно 11%. Паралельно відбудеться зменшення використання традиційних енергоносіїв. В результаті, поряд із підвищенням конкурентоспроможності національної економіки вдасться покращити екологічну ситуацію в Україні за рахунок зменшення викидів в атмосферу шкідливих речовин і підвищити рівень розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії до рівня Європейського Союзу.

Марія ЯРОШКО,
експерт проєкту Німецько-український
агрополітичний діалог (APD)